

Oponentský posudek disertační práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky, FSV UK, Praha.

Autorka práce: PhDr. Anna Batistová

Název disertační práce: Kulturní publicistika v londýnských exilových periodikách za druhé světové války

Oponent: Doc. PhDr. Petr Orság, Ph.D. FF UP Olomouc.

Autorka předložené disertační práce ve zdůvodnění volby tématu mimo jiné píše, že legálnímu a ilegálnímu mediálnímu provozu přímo v protektorátu Čechy a Morava dosud historici věnovali větší pozornost než exilovému mediálnímu působení v dané době. Mohli bychom dodat, že mnohem větší pozornost, proto velmi vítám, že práce vztahující se k mediálním aktivitám válečného exilu ve Velké Británii vznikla.

Londýn byl jedním z hlavních evropských center zahraničního odboje (nejen) Čechoslováků a současně v dané době nejvýznamnějším exilovým „vydavatelským“ centrem. Válečná britská metropole se tak poněkud paradoxně stala i velmi podstatným kulturním centrem mnoha uprchlíků ze střední Evropy. Předložená práce zdařile ukazuje, jak formativní roky pro svůj další život – ať už v poválečném Československu nebo v druhém exilu po únoru 1948 – prožili hlavní hrdinové, o nichž pojednává, v Londýně během druhé světové války. Autorčin výzkum v dané oblasti proto považuji za cenný příspěvek k zaplnění mezery v dosavadním poznání.

A nyní již ke struktuře práce a obsahu.

Pasáž o metodologickém zakotvení práce místy působí poněkud „školně“ a doslovně (u disertační práce se předpokládá poměrně suverénní ovládnutí užitých metod), nicméně kombinace několika analytických metod je zcela legitimní a pro zkoumání tématu tohoto typu může být prospěšná.

V reflexi dosavadního stavu poznání tématu autorka uspokojivě upozorňuje na většinu dosud publikovaných prací, z nichž výrazněji se k jí zpracovávanému tématu vztahovali zejm. Bořivoj Srba (2003) a Michal Jareš (2007, 2022), byť akcenty jejich prací jsou jiné. Tématu kulturní publicistiky v londýnských exilových časopisech se dosud v daných souvislostech s výjimkou

autorky nevěnoval nikdo, čímž odkazují na již publikované dílčí studie k tématu, jež autorka využila i při zpracování této disertace.

Velmi oceňuji snahu pracovat s primárními archivními prameny uloženými v tuzemsku i ve Velké Británii. Ty byly s ohledem na specifčnost tématu prakticky nezbytnou podmínkou zdárného naplnění hlavního cíle práce a autorka prokázala kompetenci s tímto typem pramenů pracovat.

Cíl práce je definován poměrně široce a ne zcela přesně („... přiblížit *dosud neznámé* téma kulturních časopisů, které v Londýně v letech 1939–1945 vycházely ...“), neb je to právě autorka, která se tématu badatelsky už několik let věnuje. Z následného zkonkrétnění je ale zřejmé, oč v práci jde („... usiluji o co nejvýstižnější popis jednotlivých kulturních periodik, které ukazují jako svobodnou publikační platformu své doby ...“) a jakým způsobem k tématu autorka přistupovala („... za pomoci kvalitativní analýzy přibližuji zásadní kulturní (národní) témata, která texty exilových autorů v době války prostupovala a v neposlední řadě představují novinářské a literární osobnosti, které londýnské kulturní časopisy tvořily ...“, s. 20).

Autorka uvádí, že práce je členěna „do pěti kapitol včetně první, úvodní“. Úvod je z nějakého důvodu číslován, zatímco Závěr nikoliv. Fakticky je téma pojednáno v kapitolách 2 až 5, přičemž dle autorky je jádrem celé práce kapitola třetí, kde představuje jednotlivá exilová periodika, jimž pak věnuje pozornost. Text korektně shrnuje důvody, jak a proč „v době válečné krize mohla mezi přibližně 12 tisíci československými exulanty v Londýně vzniknout svébytná kulturní publicistika“, která byla co do kvantity, kvality a rozmanitosti jedinečná (s. 41). Kapitola 3 je převážně informačně popisná, ale to je v řádu věcí, protože jde o téma badatelsky poměrně málo prozkoumané, takže představit materií je žádoucí. Oproti textu předloženému k malé obhajobě autorka zpřesnila a doplnila některá data týkající se ekonomického fungování periodik – např. se v archivních pramenech dopátrala dalších údajů týkajících se výše nákladu, což oceňuji.

Za podstatnou lze považovat i kapitolu čtvrtou, analytickou. Oproti verzi textu k malé obhajobě autorka tuto kapitolu přepracovala. Původní analytický nástroj pro kvalitativní analýzu nahradila hermeneutickou interpretací textů. Bohužel, možná i kvůli změně analytického nastavení, v práci chybí konkrétnější vysvětlení, jak při této kvalitativní části postupovala a jak dospěla k uvedeným kategoriím (česká historie, vlast, jazyk, kultura, český lid, ti druzí). Jiné kategorie zastoupeny nebyly? Autorka přitom tvůrčím způsobem v textu dokládá, jak exulanti v uvedených periodikách vytvářeli konstrukci českého národa, ale bylo by vhodné to ještě dopovědět, dovysvětlit. I konec kapitoly působí jako utnutý, nedořečený. Očekával bych

alespoň elementární, stručnou interpretaci, zhodnocení řečeného nad rámec, který poskytují v závěru uvedené citáty Fischla a Jareše. K tomu mě napadá otázka – lišilo se toto mediálně-kulturní exilové konstruování národa od přístupu protektorátního tisku (i na něj autorka v textu na řadě míst odkazuje)?

V poslední číslované kapitole se autorka věnuje vybraným osobnostem exilové publicistiky. Adekvátně zdůvodňuje, v čem byla exilová etapa jejich tvorby specifická a proč jí věnovala v rámci sledování svého tématu pozornost („... tvůrčí ... období zmíněných autorů orámované válečnými roky v Londýně zůstávalo dosud až překvapivě opomíjené ...“). Podstatou kapitoly je představení méně známých osobností (zejm. Viktor Kripner) či dosud nepříliš sledovaných úseků tvorby těch, kteří se v dalším období stali významnými osobnostmi české publicistiky či literatury. K některým z autorů (př. Viktor Fischl aj.) se autorce podařilo díky archivní práci objevit i nové informace týkající se jejich tvorby, což je hodnotné. K této kapitole mám jen poznámku, týkající se proporcí textu ve vztahu k „novosti“ tématu (netřeba tak obsáhle psát o Tigridovi informace, jež byly dříve již publikovány v monografii či jinde, ale chápu, že je někdy obtížné to proporčně vybalancovat).

Z dalších méně známých, ale v londýnském exilu viditelných osobností by zasloužil výraznější připomínku i v práci vícekrát zmíněný Walter Berger. Autorka jej připomíná alespoň rozšířenou poznámkou pod čarou dle Tomkovy publikace (s. 70). Berger je jednou z téměř zapomenutých postav české exilové kultury.

Na závěr ještě několik spíše formálních poznámek:

- Autorka odkazuje text Zuzany Skořepové na Academia.edu, přitom studie vyšla v knižní publikaci zde: SKOŘEPOVÁ, Zuzana. „Prostě jen někam patřit“. Českoslovenští a němečtí výtvarní umělci v londýnském exilu za II. světové války, in: Mirjam Moravcová – Dana Bittnerová (eds.): Etnické komunity. Kontinuita kulturní reprodukce, Praha 2012, s. 169–180.
- U některých poznámek pod čarou, kde jsou drobné životopisné medailony osobností, by se slušelo zpřesnit některé informace – např. ty o Evženu Klingerovi (s. 48, pozn.154), který byl z KSČ vyloučen už mezi válkami v r. 1936 jako trockista, po válce se vrátil do Čech, znovu vstoupil do KSČ a po pár letech opět upadl v nemilost, byl zatčen, odsouzen a v druhé půli padesátých let rehabilitován.

- Součástí práce je i obsáhlá přílohová část dokumentující téma, což velmi oceňuji. Presentaci tématu to pomáhá. Ale slušelo by se alespoň stručně v úvodu vysvětlit způsob a kritéria výběru dokumentů do příloh.

Předloženou disertační práci doporučuji k obhajobě, považuji ji za přínosný příspěvek k dosavadnímu stavu poznání exilové kulturní publicistiky za druhé světové války.

Vše výše napsané necht' autorka bere jako inspiraci pro možné budoucí doplňování textu před potenciální knižní publikací. Tématu by knižní vydání slušelo.